

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ РУХЛИВИМ ІГРАМ В
ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ»

Виконав: студент 2 курсу,
групи FKSb1-M16
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
Лисий Петро Олегович
Керівник: Солопчук Д. М., кандидат
педагогічних, доцент
Рецензент: Мазур В. А. кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, старший
викладач

Кам'янець-Подільський – 2018 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	6
1.1 Значення рухливих ігор у формуванні гармонійно розвиненої особистості.....	6
1.2 Класифікація рухливих ігор молодших школярів та їх призначення.....	19
1.3 Дидактичні умови використання гри як засобу формування загальнонавчальних умінь і навичок.....	34
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	40
2.1 Методи дослідження.....	40
2.2 Організація дослідження.....	42
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИКА НАВЧАННЯ РУХЛИВИМ ІГРАМ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	44
3.1 Особливості організації та проведення рухливих ігор школярів.....	44
3.2 Сучасні підходи до методики навчання рухливих ігор в початкових класах.....	54
3.3 Обґрунтування обізнаності учнів 1-4 класів рухливими іграми та використання їх у системі фізичного виховання початкової школи.....	65
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний розвиток педагогічної науки в Україні характеризується пошуком та вдосконаленням шляхів формування особистості підростаючого громадянина. В Законі України “Про освіту”, державних національних програмах “Освіта” та Цільовій комплексній програмі “Фізичне виховання – здоров’я нації” визначено, що сьогодні особливої ваги набуває єдність виховних впливів на дитину протягом усього періоду розвитку, починаючи з раннього дитинства. З огляду на це, актуальним є питання належного фізичного виховання дітей, їх повноцінного розвитку та стабільного стану здоров’я.

Процес становлення освіти й виховання в Україні створюють умови збереження і розвитку національної культури, зокрема, впровадження і застосування рухливих ігор у системі фізичного виховання молодших школярів. Будучи важливим засобом надбання і передачі соціального досвіду, ігри повинні увійти сьогодні у всі сфери виховної роботи, емоційно збагачуючи особистість, викликаючи потребу до творчої діяльності та підвищення фізичної працездатності.

Теорія і практика переконує, що молодший шкільний вік – відповідальний етап у забезпеченні належного підґрунтя формування здорової, гармонійно розвиненої особистості; а рухливі ігри вчені визначають універсальними засобами всебічного розвитку дітей.

Гра – особливий вид діяльності людини, що виникає у відповідь на соціальну потребу підготовки підростаючого покоління до життя.

На необхідність використання різноманітних ігор у вихованні здавна звертали увагу видатні вчені, педагоги: Я. А. Коменський, А. С. Макаренко, К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський [58, 62, 95, 81].

Про окремі аспекти рухливих ігор у вихованні дітей говориться у працях Вільчковського Е. С., Воробей Г. В., Мудрика С. Б., Цьося А. В. та ін. [21, 22, 64, 99].

Наукові дослідження Вільчковського Е. С. засвідчують вплив рухливих ігор на підготовленість дітей до навчання у школі [26, 27].

Воробей Г. В., Мудрик С. Б. розкривають вплив ігор на гарт, як діалектичну єдність фізичної та духовної стійкості молодших школярів.

Цьось А. В. звертає увагу на необхідність застосування народних ігор у навчально-виховному процесі молодших школярів [22, 32, 64, 99].

Аналіз публікацій свідчить про те, що є розроблена методика проведення уроків з використанням рухливих ігор за народним календарем у початковій школі, обґрунтовані та уточнені особливості методики їх проведення на уроках фізичної культури у відповідності до навчальних програм загальноосвітньої школи, а також з'ясовано вплив цих ігор на розвиток фізичних якостей дітей.

Таким чином, слід відмітити велике соціальне та педагогічне значення рухливих ігор, а також необхідність їх застосування у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати значення рухових ігор, їх призначення; експериментально перевірити педагогічні умови та методику навчання цих ігор у сімейно-суспільному вихованні дітей.

Завдання дослідження:

1. Розкрити характер, зміст та значення рухливих ігор.
2. Визначити основні аспекти застосування рухливих ігор у навчально-виховному процесі молодших школярів.
3. На основі науково-методичних досліджень, досвіду роботи розробити сучасні підходи до методики навчання рухливим іграм в початкових класах.

Об'єкт дослідження – рухова активність дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – організація і методика навчання рухливих ігор в навчально-виховному процесі учнів початкових класів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано такі методи: загальнонаукові: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури та емпіричних даних наукового дослідження; педагогічні: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, метод експертних оцінок, аналіз відеоматеріалів змагальної діяльності борців; медико-біологічні: антропометрія, динамометрія; соціологічні: анкетне опитування; математико-статистичні методи.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані для застосування рухливих ігор у навчально-виховному процесі молодших школярів, організації методики навчання рухливим іграм в початкових класах; розкритті характеру, змісту та значенню рухливих ігор.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 97 сторінках, з яких 81 основного тексту, що містить 15 таблиць і 1 рисунок. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку 104 використаних літературних джерел і додатків.

ВИСНОВКИ

Сучасний етап розвитку національної системи освіти, її спрямованість на особистісно зорієнтований навчальний процес передбачають актуалізацію навчальних функцій школи першого ступеня, формування у молодших школярів розгорнутої навчальної діяльності (уміння вчитися) в цілому та найважливіших її компонентів – змістового, мотиваційного, процесуального.

Зважаючи на те, що, з одного боку, провідною діяльністю шкільного віку є ігрова, а з іншого – дослідження вчених доводять, що у грі ефективніше, ніж в інших видах діяльності, розвиваються всі психічні процеси, формуються відповідні вміння і навички, – засобом формування загальнонавчальних умінь і навичок у нашому дослідженні вибрана дидактична гра.

У процесі дослідження дидактичної гри як засобу формування загальнонавчальних умінь і навичок молодших школярів ми дійшли таких висновків:

1. У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено, що уміння вчитися як володіння сукупністю провідних загальнонавчальних умінь і навичок визнано ключовою компетентністю учнів загальноосвітньої школи загалом і початкової зокрема.

Ядром цього феномена є міжпредметні загальнонавчальні уміння і навички.

2. Найбільш ранньою формою ігрової діяльності малюка є творчі ігри. Це ті ігри, в яких дитина творчо відтворює життя дорослої людини у взаємодії з матеріальним світом та іншими людьми. Елементи цих ігор з'являються в кінці раннього дитинства – у другій половині третього року життя. Зародження творчих ігор вчені пов'язують з розвитком у дітей предметних дій. Водночас із розвитком самостійної дитячої ігрової діяльності дорослі залучають дітей до ігор, які передаються наступним поколінням від діда-прадіда.

3. Проблема дитячої ігрової діяльності знайшла своє відображення в багатьох теоріях і системах. Значна кількість цих досліджень зумовлена необхідністю

вдосконалення педагогічного керівництва іграми молодших школярів, оскільки ігрова діяльність у психології та педагогіці розглядається як важливий розвивально-виховний засіб.

Щоб успішно оволодіти знаннями, молодші школярі у співпраці з учителем повинні оволодіти усім діапазоном загальнонавчальних умінь і навичок. Ці уміння і навички доволі різноманітні, тому вчені по-різному їх класифікують. Ми поділяємо точку зору О. Савченко, яка, враховуючи специфіку чотирирічної початкової школи, об'єднала загальнонавчальні уміння і навички молодших школярів у такі групи: організаційні, загально – мовленнєві, загальнопізнавальні і контрольні-оцінні. Вони формуються протягом усієї початкової школи, мають міжпредметний характер, а тому час для цієї роботи вчитель знаходить на різних уроках, враховуючи розвивальні можливості тієї чи іншої теми. Провідними організаційними уміннями є: уміння організувати робоче місце; точно виконувати вказівки вчителя; планувати навчальні дії; працювати з підручником. Провідними загальномовленнєвими уміннями є: уміння слухати; відповідати; запитувати; міркувати. Провідними загальнопізнавальними уміннями є: уміння спостерігати; аналізувати; порівнювати; узагальнювати. Провідними контрольні-оцінними уміннями є: уміння орієнтуватися на зразок; здійснювати само- і взаємоконтроль; висловлювати оцінні судження.

Формування загальнонавчальних умінь – неодмінна умова повноцінного навчання. Процес формування має міжпредметний характер, у ньому органічно поєднуються і взаємодіють змістова, мотиваційна і процесуальна сторони. Поряд з прийомами, що стимулюють дітей до самостійного застосування цих умінь, практикуються спеціальні завдання і засоби навчання розумових дій, які становлять структуру кожного вміння.

4. В науці відомі різні класифікації ігор, однак найбільш повна класифікація ігор дітей молодшого шкільного віку представлена Н. Кудикіною. Всі вони розподілені на дві системоутворюючі групи – творчі та ігри за готовими правилами. Творчі ігри – це креативна діяльність дітей, яка розгортається за їх власною ініціативою. Творчі ігри неоднорідні. Вони класифіковані за такими

видами: сюжетно–рольові, конструктивно–будівельні, ігри – драматизації та театралізації, ігри з елементами праці, ігри – фантазування. Ігри за правилами передбачають реалізацію дітьми попередньо створеної дорослими змістової і процесуальної основи. Дії і поведінка гравців обумовлюються ігровими правилами, які сформульовані в описі гри. Група ігор за правилами охоплює такі різновиди: дидактичні, пізнавальні, рухливі, спортивні, хороводні, народні, комп'ютерні, ігри – розваги.

5. Аналіз наукових джерел щодо обраного аспекту дослідження дає підставу узагальнити: проблема багатоаспектна, різнопланова, оскільки досліджується науковцями різних галузей (фізіологи, психологи, педагоги, спортсмени, лікарі, вчителі-практики). Теорія і практика переконливо доводять, що молодший шкільний вік – відповідальний етап у забезпеченні здорового способу життя, всебічного розвитку особистості. Використання всіх дійових чинників системи фізичного виховання, в тому числі і рухливих ігор, є важливою умовою реалізації основних завдань сьогодення. Основні напрямки цих завдань визначені у нормативно-правових документах щодо освіти, фізичної культури (Закони України “Про освіту” (1991), “Про фізичну культуру і спорт” (1996), Цільова комплексна програма “Фізичне виховання – здоров’я нації» (1998, 2011).

6. Теоретичний аналіз і практика переконують, що рухливі ігри мають оздоровче, освітнє та виховне значення. Головними компонентами фізичного виховання є оздоровчий, при реалізації котрого оптимізуються форми і функції організму людини, та розливальний, що сприяє підвищенню рівня фізичних (рухових) здібностей та якостей. Дотримання в цілому рухового режиму в умовах сімейно-суспільного виховання при правильному педагогічному керівництві є важливою запорукою ефективного фізичного розвитку організму дитини. Означені форми роботи з дітьми молодшого шкільного віку та засоби фізичного виховання сприяють реалізації соціально-педагогічних вимог та завдань гармонійного розвитку особистості.

7. На основі вивчення науково-методичної літератури, досвіду роботи вчителів початкових класів, нами були визначені основні педагогічні умови, що

сприяють ефективності засвоєння рухливих ігор, а також поставлені вимоги щодо їх організації та проведення.

8. В процесі нашого експериментального дослідження (учні 1 кл. та 2 кл.) ми визначили улюблені ігри та розваги дітей, теоретично обґрунтували та практично перевірили традиційну методику навчання рухливих ігор в даному віці, проаналізували класифікацію українських народних ігор, їх характерні особливості (Мудрик С. Б.) [64]. Це дало змогу визначити основні напрямки роботи, які передбачають чітку систематизацію у відповідності з віковими анатомо-фізіологічними, психологічними особливостями, оздоровчою та освітньо-виховною спрямованістю.

9. Слід зазначити, що пошуки найефективніших шляхів удосконалення методики навчання рухливих ігор сприяють розвитку новітніх технологій, форм взаємодії суспільних, громадських інституцій з сім'єю.

10. Проведене нами дослідження не вичерпує розкриття всіх питань даної проблеми, тому подальше вивчення її буде сприяти покращенню системи фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников. Москва: Педагогика, 2004. 297 с.
2. Аникеева Н. Воспитание игрой. Москва: Просвещение, 2007. 144 с.
3. Аркас М. Історія України-Руси. Київ: Вища школа, 2000. 396 с.
4. Андрошук Н., Лесів А., Механошин С. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів. Тернопіль: "Підручники та посібники", 1998 р.
5. Апансенко Г. Физическое развитие детей и подростков. Киев: Здоровье, 1985. 80 с.
6. Артемова Л. Динамика содержательности общения детей 7 лет в игровых группах/ Новое исследование в психологии. 1986. Вып. 2. С. 49-55.
7. Бальсевич В., Запорожанов В. Физическая активность человека. Киев: Здоровье, 1987. С. 34-40.
8. Бальсевич В. Фізична культура для всіх і для кожного. Москва: Фізкультура і спорт, 1988. С. 8-26.
9. Батурина Е. Сборник игр к «программе воспитания в детском саду». Москва: Просвещение, 1974. 120 с.
10. Боберський І. Рухові забави та ігри. Львів, 1992. 64 с.
11. Буне Р. Место приёмов в процессе обучения на занятиях в детском саду // Педагогические и психологические проблемы руководства игрой дошкольника. Москва, 1979. С. 9-14.
12. Бабишин С. Школа Запорізької Січі // Рідна школа. 2001. № 6. С. 83-86.
13. Балусок В. Як ставали запорожцями. // Неопалима купина. Київ: 2004. С. 142-144.
14. Боберський І. Забави і ігри рухові. Львів, 1904. Ч.І. 32 с.
15. Богуш А., Лисенко Н. Українське народнознавство в дошкільному закладі. Київ: Вища школа, 2004. С. 169-170.

16. Бондаренко Л. Ритміка і танець у 1-4 класах загальноосвітньої школи. Київ: Музична Україна, 2009. 232 с.
17. Боплан, Гійом Левассер де. Опис України. Меріме П. Українські казки і їх останні гетьмани; Богдан Хмельницький. Львів: Каменяр, 1999. 301 с.
18. Борисенко А., Цвек. С. Руховий режим учнів. Київ: Радянська школа, 1999. 192 с.
19. Былеева Л., Яковлев Л. Подвижные игры. Москва: Физкультура и спорт, 1965. 192 с.
20. Верховинець В. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Київ: Музична Україна, 2009. 341 с.
21. Вільчковський Е., Курок О. Народна рухлива гра – основний засіб фізичного виховання дошкільнят // Традиції фізичної культури в Україні: зб. наук. статей. Київ: ІЗМН, 2007. С. 147-153.
22. Воробей Г. Народні ігри та забави у фізичному загартуванні молодших школярів різних етнографічних груп Прикарпатського краю: автореф. дис...канд. пед. наук. Київ, 2007. 16 с.
23. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 2003. 589 с.
24. Выготский Л. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. 1966. № 6. 74 с.
25. Виготський Л. Вибрані психологічні дослідження. Москва: Учпедгиз, 1987. С. 230-237.
26. Вільчковський Е. Рухливі ігри в дитячому садку. Київ: Радянська школа, 1989. С.12-60.
27. Вільчковський Е. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Львів: ВАТЛ, 1998 р.
28. Войтенко В. Здоровье здоровых: Введение в санологию. Київ: Здоровье, 1991. 245 с.
29. Вольчинський А. Педагогічні умови застосування національних рухливих ігор у системі фізичного виховання дітей 5-6 років. Луцьк, 1998. 16 с.

30. Воробей Г. Народні ігри та забави у фізичному загартуванні молодших школярів різних етнографічних груп Прикарпатського краю. Київ, 1997. 16 с.

31. Гориневский В. Игры и развлечения. Москва: Ленинград, 1924. С. 66-67.

32. Гуска М., Зубаль М., Гуска М. та ін. Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав: навчально методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 400 с.

33. Гуска М., Гуска М., Мазур В. Й. Ігри та забави від народження до школи: методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. 196 с.

34. Гнатюк В. Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. Київ: Либідь, 2001. С. 383-407.

35. Даль В. Толковый словарь великорусского языка. Москва: Русский язык, 1979. Т.2. С. 6-8.

36. Дидро Д. Собрание сочинений. Москва: ГИХЛ, 1947. Т. 10. С. 257-371.

37. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. Москва: Учпедгиз, 1956. С. 136-203.

38. Духнович О. Народна педагогіка на користь училищ і вчителів сільських. Педагогіка загальна. Львів, 1857. Ч. I. С. 3.

39. Дьюи Д. Школа и общество. 2-е изд. Москва: Госиздат, 1924. 34 с.

40. Демчишин А., Мухін В., Мозола Р. Спортивныe и подвижныe игры в физическом воспитании детей и подростков. Київ: Здоров'я, 1989 р.

41. Денисенко Н. Педагогические условия активизации двигательного режима детей 5-6 лет в детских учреждениях. Киев, 1994. 152 с.

42. Державна національна програма "Освіта (Україна XXI століття). Київ: Райдуга, 1994. С. 61.

43. Дитяча розвага: українські народні пісні, забави та ігри. Київ: Музична Україна, 1993. 104 с.

44. Дубогай А., Мовчан Л. Физкультура: мы и дети. Киев: Здоров'я, 1989. 140 с.

45. Єфімова Н. Методика проведення рухливих ігор. Київ: "Рад школа", 1979 р.
46. Эльконин Д. Психология игры. Москва: Педагогика, 1998. 304 с.
47. Естетичне виховання. Довідник. Київ: Політ.літ. України, 2008. 214 с.
48. Етнографія України: Навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 520 с.
49. Закон України „Про освіту”// Освіта, 1991. 25 червня.
50. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". Київ: б.в., 1996. 22 с.
51. Запорожец А. Психология игры в дошкольном возрасте // Психология личности и деятельности дошкольника. Москва: Просвещен. 1965. С. 108-157.
52. Кенеман А., Кистяковский М., Осокина Т. Физическая подготовка детей 5-6 лет к занятиям в школе. Москва: Просвещение, 1980. 138 с.
53. Кожевникова Н. Спортивные развлечения и игры. Москва: Учпедгиз, 1961. 108 с.
54. Концепція "Національна система фізичного виховання". Київ: б.в., 1998. 38 с.
55. Козленко Н., Мацулевич В. Физическое воспитание учащихся первых классов шестилетнего возраста: Пособие для учителя. Киев: Рад. школа, 1988. 144 с.
56. Кант И. Сочинения в шести томах. Москва: Мысль, 1963-1966. Т. 5. С. 21-278.
57. Карамзин М. Предания веков. Москва: Правда, 1999. 776 с.
58. Коменский Я. Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. Москва: Педагогика, 1992. Т. I. 544 с.
59. Кононенко П. Українознавство. Київ: Заповіт, 2004. С. 280-304.
60. Леонтьев А. К теории развития психики ребенка. Избранные психологические произведения. Москва: Педагогика, 2003. Т.1. 391 с.
61. Лесгафт П. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста / Собр. пед. соч. Москва, 1953. Т.1. 442 с.
62. Макаренко А. Игра / Собр. соч. Москва, 1940. Т.IV. С. 54-56.

63. Мартинюк І. Національна система виховання: шляхи реалізації // Рідна школа. 1994. № 34. С. 17.
64. Мудрик С. Ефективність застосування національних рухливих ігор на уроках фізичної культури у початковій школі. Харків: ХХІІ №9, 1999. 18 с.
65. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. Київ: Дніпро, 2002. 108 с.
66. Народні ігри та забави: Методичні рекомендації. Київ: ІСДО, 1995. 176 с.
67. Олійник І., Єрусалимець К. Рухливі ігри / Навчальний посібник. Кременець. КОГПІ, 2005. 104 ст.
68. Огієнко І. Українська культура. Репринтне відтворення видання 1918 року. Київ: Абрис, 2001. 272 с.
69. Педагогические воззрения Платона и Аристотеля. Петербург: Школа и жизнь, 1916. С. 87-92.
70. Плачинда С. Словник давньо-української міфології. Київ: Український письменник, 2003. 64 с.
71. Повість минулих літ // Літопис Руський. Київ: Дніпро, 2009. С. 8-66.
72. Попович М. Національна культура і культура нації. Київ, 2001. 62 с.
73. Прокопий Кессарийский. Война с готами. Москва: АН СССР, 1950. 516 с.
74. Покровский Е. Значение детских игр в отношении воспитания и здоровья. Москва, 1984. 384 с.
75. Поташнюк Р. Закономірності змін стану здоров'я, працездатності та успішності навчання школярів залежно від рівня їх гігієнічного виховання, сформованого у сім'ї та школи / Здоров'я, фізична культура і спорт: Науковий вісник ВДУ. Луцьк, 1997. № 6. С. 47-49.
76. Програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів (1-11 кл.) // Фізичне виховання в школі. 1999. № 1. С. 2-24.
77. Приступа Є., Слимаковський О., Лук'янченко М., Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: Методологія, теорія і практика. Дрогобич: Вимір, 1999. 448 с.
78. Русова С. Нові методи дошкільного виховання. Прага, 1927. С. 3.

79. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. 127 с.
80. Руссо Ж. Избранные сочинения. В 3-х т. / Пер. с франц. Москва: Политиздат, 1961. Т.1. 851 с. Т.2 768 с. Т.3. 727 с.
81. Сухомлинський В. Роки дитинства: У 6 т. Київ, 1977. Т. 3. 424 с.
82. Сухомлинський О. Сто порад учителеві. Вибрані твори в п'яти томах. Київ: Радянська школа, 1976. Т.4. 620 с.
83. Сухарев А. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков. Москва: Медицина, 1991. С. 28-65.
84. Самотулка Т. Історія України в іграх. Київ-Нью-Йорк: М. П. Коць, 2005. 348 с.
85. Сапіга В. Українські народні свята та звичаї. Київ: Т-во "Знання України", 2003. 112 с.
86. Сірополко С. Історія освіти на Україні. Львів, 1937. С. 5-19.
87. Січинський В. Чужинці про Україну. Київ: Довіра, 2002. 79 с.
88. Сковорода Г. Повне зібрання творів у двох томах. Київ: Наукова думка, 1973. Т.1. 532 с. Т.2. 575 с.
89. Скуратівський В. Берегиня. Київ: Радянська школа, 2007. С. 97-102.
90. Столітенко В., Воробей Г. Фізичне виховання молодших школярів. Київ: ІЗМН, 2007. 140 с.
91. Солопчук М., Федірко А. Основи науково-методичної діяльності у галузі фізичної культури і спорту: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: П.П. О А. Буйницький, 2006. 224 с.
92. Українка Леся. Стародавня історія східних народів 2-е вид. Катеринослав, 1918. С. 14.
93. Український православний молитовник. Луцьк: Народна трибуна, 1991. С. 35-36.
94. Усова А. Роль игры в воспитании детей. Москва: Просвещение, 1976. 96 с.

95. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори. У 2-ох т. Київ: Радянська школа, 1983. Т.1. С. 43-403.
96. Франко Т. Історія і теорія руханки. Коломия-Львів, 1923. 16 с.
97. Фоміна А. Фізкультурні заняття та спортивні і рухливі ігри Київ: Фіс, 1980 р.
98. Цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації" 1999-2005 рр. Київ: б.в., 1998. 41 с.
99. Цьось А. Українські народні ігри та забави. Луцьк: Надстир'я, 1994. 95 с.
100. Шиян Б., Папуша В., Приступа Е. Теорія фізичного виховання. Львів: ЛОНМІО, 1996. 220 с.
101. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Богдан, 2002.
102. Яковлєв В. Рухливі ігри, Фіс 1982 р.
103. Лисий П. Методика навчання рухливим іграм в початкових класах: збірник матеріалів наукових досліджень студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Факультет фізичної культури. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, ТОВ «Друкарня «Рута», 2017. Випуск 9. С. 75-79.
104. Повх О. Ефективне застосування українських національних рухливих ігор у процесі фізкультурно-оздоровчих занять із учнями початкових класів: збірник матеріалів наукових досліджень студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Факультет фізичної культури. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, ТОВ «Друкарня «Рута», 2017. Випуск 9. С. 100-105.